

УДК 655.55

**ІНТЕГРАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ КНИЖКОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

© І. О. Дерев'янку, НТУУ «КПІ», Київ, Україна

Исследуется сущность информационной деятельности субъектов книжного рынка Украины, их взаимодействие и интеграция с целью организации слаженной системы книгоиздания и книгораспространения на отечественных просторах. Даны предложения по совершенствованию существующих взаимоотношений между субъектами книжного рынка Украины и созданию новой, современной интегрированной системы распространения печатной продукции.

There are investigated the essence of information activities of the book market of Ukraine, their interaction and integration in order to organize coordinated system of publishing and bookselling in the domestic territory. Provided suggestions for improving existing relationships between business book market of Ukraine and a new, modern integrated system of distribution of printed materials.

Постановка проблеми

В умовах розвитку та наповнення книжкового ринку роль інформації значно зросла. Ефективна взаємодія видавничої й книготорговельної систем стала неможлива без повної, достовірної й оперативної інформації.

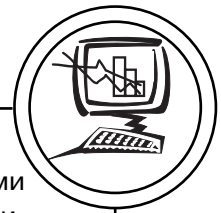
Сучасний незадовільний стан галузі спричинений низьким рівнем зв'язків між видавцями та книгорозповсюджувачами, відсутністю загальноприйнятих правил книжкової торгівлі та відповідного інформаційного забезпечення, а також існуючим в Україні протиріччям між потребою в адаптації національного книжкового ринку до нових умов, з одного боку, та наявними

інформаційними і ресурсними можливостями його розвитку — з іншого.

Аналіз попередніх досліджень

Питання сучасного стану галузі книговидання та книгорозповсюдження, а особливо інформаційної ситуації в сучасному суспільстві та книжковій галузі України розкривають у своїх працях О. В. Афонін та М. І. Сенченко [1, 2].

Важливість взаємозв'язку видавця, оптових організацій (гуртовиків, дистриб'юторів), роздрібною мережі та кінцевого споживача наводиться у статтях Г. П. Грет [3, 4]. Зокрема, зосе-

реджується увага на впровадженні інтегрованих логістичних та інформаційних систем [5].

Праці Л. Костів, А. Скубенік і Т. Хітрової вирішують питання обігу інформації у видавничих та книготорговельних підприємствах, наводять засоби та інструменти прощтовхування книжкової продукції [6, 7].

У статті Я. Є. Сошинської та дослідженнях Г. М. Ключковської наведені засади маркетингових рішень, способів просування книжкової продукції та рекламно-інформаційного забезпечення книговидавничого бізнесу [8, 9].

Наукові роботи В. Є. Сошинської розглядають питання забезпечення видавничого-книготорговельного бізнесу фаховою періодикою та важливість існування у книжковій галузі такого комунікаційного каналу як виставково-ярмаркова діяльність [10, 11].

Мета роботи

Метою даної наукової роботи було дослідження сутності інформаційної діяльності суб'єктів книжкового ринку України, їх взаємодії та інтеграції для організації злагодженої системи книговидання та книготорговельного підприємства на вітчизняних теренах.

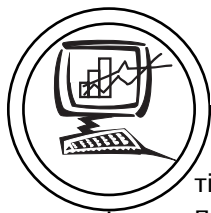
Результати проведених досліджень

Функціонування інституцій створення та поширення книжкової продукції супроводжується

такими взаємопов'язаними інформаційними проблемами, як: відсутність розвинутої, злагодженої, структурованої та ефективної національної системи книготорговельного підприємства; слабкі зовнішні та внутрішні зв'язки; недостатня ефективність інформаційного забезпечення всіх учасників книжкового ринку та чіткої взаємодії між ними; фрагментарність (нерівномірна концентрація оптових і роздрібних точок системи розповсюдження по всій території України); недосконалість нормативно-правової бази книготорговельного підприємства та несприятливий інвестиційний клімат; низький рівень впровадження сучасних управлінських технологій; невисока професійна компетентність кадрів; зниження читацької активності населення тощо.

Розвиток книжкової галузі стримується недосконалою системою інформаційних зв'язків між видавництвами, книготоргівлею, споживачами та іншими суб'єктами книжкового ринку. У такій ситуації поштовхом має стати добровільне надання оперативної інформації про книги, що плануються до випуску і ті, що є в наявності та в продажу, адже її відсутність значно обмежує розповсюдження. Одна із прогресивних тенденцій — поєднання зусиль установ, що видають книги, і книготорговельних підприємств для вирішення загальних завдань [1].

Незважаючи на неодноразові намагання президентів і кабінетів

тів міністрів України вирішити проблему книгорозповсюдження законодавчо й організаційно, вона залишається актуальною й до сьогодні. Влада упродовж багатьох років веде розмови щодо створення централізованої системи книгорозповсюдження типу «Книги, що є в наявності і друкуються», але далі розмов справа не рухається. Це призводить до того, що вітчизняний ринок захоплюють зарубіжні фірми.

На даний момент в Україні найбільш розвинена стаціонарна книготорговельна мережа: книгарні, книготорговельні підприємства, книготорговельні супермаркети, відділи книг в супермаркетах, кіоски. В роздрібній книжковій торгівлі працювати важко, оскільки практично немає таких ланок, як дистриб'ютори та гуртовики, які забезпечують формування широкого асортименту, своєчасну доставку, взаєморозрахунки та розгалужені контакти в усіх регіонах країни [5].

Незадовільний стан оптової ланки та недостатня кількість дистриб'юторів є однією з основних причин того, що фрагментація сприяла наповненню книжкового ринку центрального району, посиленню на ньому конкуренції та зниженню забезпеченості книгою регіонів [3].

Нині бібліотеки перебувають в ситуації інформаційного голоду при тому, що їм потрібно вибирати видання в умовах твердого лімітування коштів на комплектування фондів. Проте, Книжкова палата України докладає зусилля для інформування даних установ про видання книг,

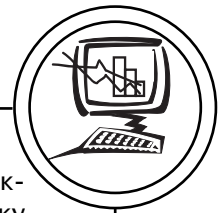
ініціює роботи зі створення зведеного каталогу, що відбиває видавничу пропозицію [2].

В сучасній документно-інформаційній сфері України активними комунікаційними суб'єктами є бібліотечні асоціації, Українська асоціація книговидавців і книгорозповсюджувачів та інші професійні об'єднання. Їм належить важлива роль у формуванні професійного комунікаційного середовища для фахівців видавничо-книготорговельної, інформаційно-бібліографічної та бібліотечної справи. Завдяки активній діяльності вказаних організацій також відбувається включення українських спеціалістів в процеси міжнародної професійної комунікації, співробітництва, обміну знаннями і прогресивним досвідом практичної діяльності.

Фахова інформаційно-аналітична періодика в Україні фактично відсутня, хоча саме їй належить важлива функція первинного джерела інформації про новини в галузі книговидання. Можна лише відзначити слушність твердження про те, що стан галузевої преси відображає стан самої галузі [10].

Загальною проблемою у справі розвитку книжкової індустрії є відсутність налагодженого механізму циркулювання інформації про нові книги, зумовлена браком статистичних даних, тому налагодження каналів зв'язку зі ЗМІ могло б стати додатковим механізмом творення інформаційного поля [8].

З-поміж численних каналів професійної комунікації та напрямків інформаційної діяльності у видавничо-книготорго-

вельній сфері особливе місце посідає виставково-ярмаркова діяльність, яка поєднує неформальні (усні) та формальні (документні) засоби комунікації. Значення таких заходів є очевидним і безперечно важливим для фахової комунікації та розвитку книжкової справи, адже результатом участі є, зокрема, нові знайомства, покупці, підтримання та розширення ділових контактів, підписання вигідних контактів, обмін досвідом та отримання нової інформації [11].

В Україні регулярно проводяться книжкові виставки-ярмарки, які мають статус як регіональних та всеукраїнських, так і міжнародних і допомагають у побудові інформаційно-комунікативного середовища для фахівців книжкової справи.

Сьогодні основним джерелом інформації є тематичні плани, каталоги, Інтернет-крамниці і прайс-листи окремих видавництв і книготорговців, показчик Книжкової палати, проте вони не відображають фактичних реалій на ринку книги.

В умовах інтеграції комунікаційної та інформаційної діяльності суб'єктів системи книговидавання та книготорговництва висуваються нові вимоги до фахівців, а саме: безперервність підвищення професійної кваліфікації, можливість адаптації до нових умов праці через самоосвіту і самовдосконалення, організованість, співробітництво та координація дій фахівців галузі у розвитку теорії і практики книжкової справи, а також комп'ютеризація та інформатизація процесів праці [9].

Проблемним питанням українського книжкового ринку є забезпечення процесу надходження книги від видавця до кінцевого споживача (покупця). Даний недолік можливо усунути за допомогою нових інформаційних технологій і автоматизації процесу руху товарів, що забезпечить можливість миттєвого відстеження знаходження книги в кожній ланці, замовлення книги, яка ще не вийшла у світ, вчасне додрукування тиражу книги, що продовжує користуватись попитом, і забезпечення процесу реалізації товару [6, 7].

Головні перепони на шляху до впровадження програм, основою функціонування яких є бази даних про книги, постачальників і споживачів наступні:

1. Система Універсальної десятикової класифікації (УДК) потребує подальшого впровадження та загального уніфікованого використання. Найповніше та найефективніше використання інформації в книжковій сфері можливе при правильній і чіткій організації довідково-інформаційних фондів, а саме — при використанні класифікаційних систем.

2. Відсутність галузевого стандарту «Видавнича і книготорговельна бібліографічна інформація», що готується видавцями і книготорговельними установами та використовується бібліотеками й іншими споживачами при комплектуванні фондів.

3. Введення системи штрихового кодування та застосування ISBN, що усуває мовні проблеми, скорочує затрати ча-

су і коштів при проведенні операцій з книжковими товарами, допомагає оперативно прослідкувати за наявним асортиментом та його вчасним поповненням тощо.

Використання логістичних, в тому числі інформаційних систем у книжковій галузі сприятиме ефективному формуванню взаємовідносин між видавцями і книготорговельними підприємствами, раціональній організації поставки товарів у гуртову та роздрібну книготорговельну мережу при мінімальних затратах (розвиток складської та транспортної логістики, організація центральної обробки замовлень, прогнозування обсягів продажу та впровадження інтегрованої логістичної системи) [4].

Вивчення зарубіжного досвіду формування систем книготорговельного розповсюдження виявило, що сучасним ефективним інформаційним інструментом книжкового ринку є зведені друковані та електронні каталоги на книжкову продукцію. Головним їхнім завданням є інформаційне забезпечення сфери книготоргівлі бібліографічною інформацією, збирання замовлень на літературу і організація збуту книжкової продукції [9, 12]. Проблему універсальної інформації про книжковий ринок у багатьох країнах світу вирішують національні інформаційні системи, однією з функцій яких є випуск каталогів книг, що є в наявності і друкуються (національний каталог системи «Books in Print»).

Ці каталоги створюють єдиний інформаційний книжковий простір, який дає змогу будь-якому суб'єкту книжкового ринку (видавці, логістичні центри, книжкові магазини, бібліотеки, оптовики, дистриб'ютори) мати повну і точну інформацію про книговидання країни.

Створення сучасної розвинутої, злагодженої, структурованої та ефективної національної системи книготорговельного розповсюдження в Україні та за її межами вимагає вирішення існуючих проблем шляхом впровадження таких пропозицій:

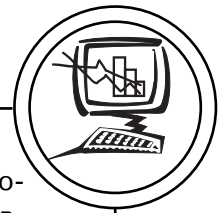
1. Вдосконалення системи інформаційних зв'язків між видавництвами, книготоргівлею, споживачами та іншими суб'єктами книжкового ринку, зокрема шляхом добровільного надання оперативної інформації про книги, що плануються до випуску і ті, що є в наявності та в продажу.

2. Формування політики протекціонізму стосовно книги на державному рівні.

3. Адаптація і розширення мережі гуртових та роздрібних підприємств до роботи в умовах єдиної системи книготорговельного розповсюдження.

4. Заохочення активної діяльності виставково-ярмаркових та професійних об'єднань українського книжкового ринку.

5. Розроблення методичного забезпечення (стандарти опису, комунікативні формати, класифікаційна система), формування, наповнення і розповсю-

дження друкованого й електронного каталогу «Книги, що є в наявності та друкуються».

6. Розробка і впровадження програмного забезпечення інформаційно-бібліографічної системи «Книги, що є в наявності та друкуються» за типом «Books in Print».

7. Введення інформаційних програм та логістичних систем в процеси виконання замовлень, руху товарів в складських приміщеннях, транспортній мережі і організації книжкової торгівлі тощо.

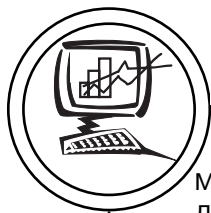
Висновки

Підбиваючи підсумки, можна відзначити, що впровадження перелічених пропозицій у книжкову торгівлю і створення на-

ціональної системи кногорозповсюдження вимагає тісної співпраці всіх суб'єктів галузі. Для початку, варто щоб розвитком видавничої та книготорговельної справи опікувалися професіонали, а влада керувалася їхніми рекомендаціями.

Система книговидання і кногорозповсюдження є важливою частиною державної інформаційної політики України і потребує постійної уваги. У свою чергу державна інформаційна політика повинна передбачати вирішення таких глобальних проблем, як формування єдиного інформаційного простору України взагалі, та видавничо-книготорговельного, зокрема, на тлі входження до світового.

1. Афонін О. В. Українська книга в контексті світового книговидання [Текст] / О. В. Афонін, М. І. Сенченко. — К. : Книжкова палата України, 2009. — 277 с.
2. Сенченко М. Управління інформацією і цифрові бібліотеки [Текст] / М. Сенченко // Вісн. Кн. палати. — 2007. — № 10. — С. 3—5.
3. Грет Г. П. Дистрибуція як складова посередницької діяльності в книжковій торгівлі [Текст] / Г. П. Грет // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. 21–23 травня 2007 р. — К., 2007. — С. 332—334.
4. Грет Г. П. Роздрібна книжкова торгівля України [Текст] / Г. П. Грет // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19–21 травня 2009 р. — К., 2009. — С. 259—260.
5. Грет Г. П. Логістичні підходи в книжковій торгівлі [Текст] / Г. П. Грет // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. 16–18 травня 2006 р. — К., 2006. — С. 36—37.
6. Костів Л. Роздрібна торгівля книгами [Текст] / Л. Костів // Книжковий огляд. — 2004. — № 12(48). — С. 5—8.
7. Скубеник А. Взаємозв'язок видавець — споживач: аналіз споживчого попиту на книжкову продукцію [Текст] / А. Скубеник, Т. Хітрова // Вісник Книжкової палати. — 2008. — № 1. — С. 5—9.
8. Ключковська Г. М. Книжкова промочія як взаємодія книжкової справи та ЗМІ (Засади формування української моделі) [Текст]: Автореф. дис., Київський національний університет ім. Тараса Шевченка / Г. М. Ключковська. — К., 2000.
9. Сошинська Я. Є.

Маркетингові рішення для книжкового ринку [Текст] / Я. Є. Сошинська // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19–21 травня 2009 р. — К., 2009. — С. 262. 10. Сошинська В. Є. Фахова періодика як складник в системі інформаційних видань [Текст] / В. Є. Сошинська // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. 25–26 травня 2004 р. — К., 2004. — С. 51–55. 11. Сошинська В. Є. Виставкова діяльність як комунікаційний канал у видавничо-книготорговельній сфері [Текст] / В. Є. Сошинська // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. 21–23 травня 2007 р. — К., 2007. — С. 331–332. 12. Шендерівська Л. П. Книговидання та книгопоширення в контексті культурних індустрій [Текст] / Л. П. Шендерівська // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19–21 травня 2009 р. — К., 2009. — С. 256.

Рецензент — Г. П. Грет, к.е.н.,
доцент, НТУУ «КПІ»

Надійшла до редакції 13.05.11